

De opening van de tentoonstelling 'Constellaties' op 22 april werd opgeluisterd met een beschouwing van landschapsarchitect Dirk Sijmons:

Catuur en Nultuur

Peter van der Heijden en Paul Vendel hebben in de uitnodiging tien woorden aaneengeregen tot een zin die de verwantschap van hun beider werk beschrijft:

“Fascinatie voor structuren, natuurlijke en natuurkundige fenomenen als kristalvormen, algen, koralen, hemellichamen en moleculen,”

Ik gok dat “structuren, kristalvormen algen en koralen” van Peter van der Heijden komen en Paul Vendel koos denk ik voor “natuurlijke en natuurkundige fenomenen hemellichamen en moleculen”.

Van der Heijden is de man van structuren en patronen. Het grootste deel van zijn artistieke leven is hij in een heftige interactie met de natuurlijke historie verwickeld die hij voor boeren, arbeiders en kunstliefhebbers verklaart. In zijn werk komt de 19 eeuwse wonderkamer terug en is de natuur onderwerp, verzamelobject en Medium tegelijk. De natuurlijke diversiteit van patronen en typologieën wordt nog gekwadrateerd door de turbo van het internet-zoeken er op los te laten.

Vendel is meer de man van de processen en de emergente orde die daar uit voort komt. Gewoon beginnen te werken en zien waar je uitkomt. Een mooi werk van hem begon met een speelgoed kraan voor zijn zootje en eindigde in een enorme meer dat drie meter hoge structuur. De orde die oprijst uit het combineren en recombineren van kleine elementen.

Tezamen dekken zij op onbescheiden wijze ongeveer het gehele spectrum van de moderne natuur- en scheikunde + de evolutiebiologie af.

Samen een zin maken is nog gemakkelijk. Een volgende opdracht zou zijn het gezamenlijk kiezen van een dier dat emblematisch kan zijn voor hun beider werk. Als we nu Peter en Paul aan deze opdracht zouden zetten stuurt dat deze openingshandeling te zeer in de war. Dat kost te veel tijd. Dus laat mij het even doen. Een wilde speculatie natuurlijk maar ik denk, dat ze, na enige deliberatie, zouden uitkomen op de Prieelvogel.

Prieelvogels zijn de meest fervente verzamelaars van het dierenrijk, wat Peter van der Heijden zou aanspreken, en bouwt prachtige ruimtelijke structuren uit takjes, de Prieeltjes, waar Paul Vendel als een blok voor zou vallen.

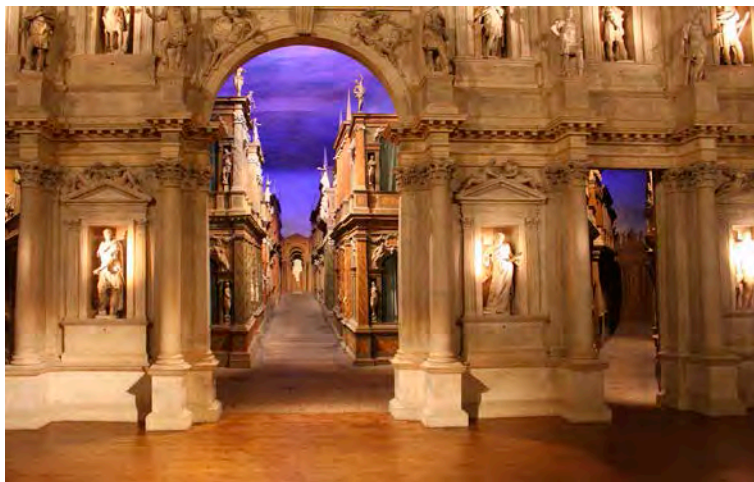
Hoe werkt een Prieelvogel? De mannetjes maken een Prieel, een soort gang van takjes, waarvoor allerlei objecten zijn neergelegd. Het mannetje staat aan de ene kant van het Prieel en gooit interessante objecten langs de opening om de aandacht van het vrouwtje te trekken. Alles kan hiervoor dienen, botjes, steentjes, maar vooral gekleurde objecten van bloemen tot kroonkurken en wasknijpers aan toe worden ingezet in deze verleidingschoreografie.

Maar welke Prieelvogel moeten ze kiezen? Er zijn volgens het boek *The Bowerbirds of the World*, dat vast bij Peter in zijn bibliotheek staat, wel zo'n tweehonderd soorten.

Hier schiet gelukkig de wetenschap te hulp: lezing van het artikel van ene Kelley, getiteld *Illusions Promote Mating Success in Great Bowerbirds* in Science van 20 January 2012: pagina 335-338. zou de doorslag geven en de keuze laten vallen op de Grijs of Grote Prieelvogel uit Australië. Deze Prieelvogel, Bowerbird in het Engels, sorteert namelijk ook nog zijn verzamelde voorwerpen naar grootte. De kleinste voorwerpen dicht bij de opening van zijn prieel de grootste zo over mogelijk daarvan af.

Hij creëert daarmee een vals perspectief waarmee tot nu toe alleen architecten en kunstenaars bekend leken. Het resultaat is *stunning* en doet niet onder voor het geforceerde perspectief, de *prospettiva forzata*, die Palladio bouwde in zijn Teatro Olimpico in Vicenza.

Overbodig om in dit gestudeerde gezelschap te vertellen dat natuurlijk iedere suggestie dat deze vogel een mooie en romantische illusie creëert een 100% menselijke projectie is die verklaard moet worden door de evolutionaire voordelen die het biedt. De visuele illusie zou, zo suggereren de onderzoekers, de aandacht van de vrouwtjes vogel net even langer kunnen trekken dan een slecht gearrangeerd en niet gesorteerd straatje naar het priel.

Moderne cultuurhistorici houden ons voor dat wat wij Natuur noemen tenminste voor een deel

een menselijke constructie is. Postmoderne sociologen houden zelfs vol dat er tussen cultuur en natuur sprake is van een vrijwel constante onderlinge beïnvloeding. In de termen van Donna Haraway levert dat Cyborgs op, de mens-machine systemen als gevolg van de medische wetenschap. Bruno Latour spreekt van de permanente constructie van hybriden en wijst ons bijvoorbeeld op het sociaal en in taal geconstrueerde karakter van zaken als het 'gat in de ozonlaag' of de 'zure regen' die in de normale wetenschap tot een natuurlijk verschijnsel wordt gereduceerd. Kortom natuur en cultuur zijn in de ogen van deze 21ste eeuwse sociale wetenschappers elkaars coproducten.

Waarom zouden we dan niet nog een stap verder zetten? Laten we ons mens-gecentreerde standpunt loslaten om de Grijsje Prieelvogel te gunnen dat hij vanuit de hoek van de natuur echte cultuur produceert.

Toegegeven, Prieelvogelcultuur, maar toch. Laten we deze culturele doorbraak uit het dierenrijk voor het gemak aanduiden met het woord Nultuur. En met goed zoeken zal het bij nader inzien wemelen van de Nultuur.

Aan de andere kant van het spectrum kunnen we ons zelf het standpunt toe staan dat Cultuur, of we dat nu met een hoofdletter of kleine letter c spellen, ons geweldige evolutionaire voordelen heeft geboden maar ook toegeven dat onze Cultuur een onvervreemdbaar deel van de Natuur is. Laten we dit, om redenen van symmetrie aanduiden met de term Catuur.

Net als lichaam en geest niet te scheiden blijken te zijn en juist in hun geheimzinnige samenwerking het succes van onze diersoort hebben bepaald zijn Catuur en Nultuur de zichtbare en doelbewuste uitingsvormen van een oneindig rijk spectrum van de levende en zelfs de dode materie van onze planeet.

Kunstenars als Peter van der Heijden en Paul Vendel werken in deze fascinerende tussenwereld en zijn door de artistieke concentratie van hun werk, als waren zij sjamanen, in staat ons in contact te brengen met het wezen, van wat we, om verwarring te voorkomen, het "niet humane" zullen noemen.

Als u zich openstelt en goed kijkt, zult u deze ervaring deelachtig worden. Net als bij die beroemde 3D ansichtkaarten, eerst zie je het niet en dan plotseling wel, vraagt het niet om concentratie maar juist het omgekeerde. Uiteindelijk ziet u zowel Nultuur als Catuur. Veel succes en veel plezier!